

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Facilis Et Succincta S.S. Canonum Doctrina

Pirhing, Ehrenreich

Dilingæ, 1690

Titvlvs XXII. De fide Instrumentorum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61641](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61641)

testes, vel malitiosè impediatur *c. Super eo 3. Sc. Cùm contra 9. h. t.* aut si de crimine agatur per modum inquisitionis, ne indignus v. g. ad beneficium promoveatur *c. Super his 8. h. t.* aut si agatur per denunciationem charitativam, ad impediendum peccatum, vel ad tollendum animæ periculum; aut si testari quis debeat ad innocentiam illius, qui reus habetur, ostendendam; aut si agatur de crimine conspirationis subditorum contra Prælatum suum *c. Venerabilis 11. h. t. Sc.*

§ III.

De personis privilegiatis, quæ ad ferendum testimonium cogi non possunt.

Plures sunt ejusmodi privilegiatæ personæ, quæ ordinariè ad testimonium ferendum non coguntur. Senes scilicet, qui majores sunt 70. annis; Valetudinarii, qui morbo decinentur, ne in Ju-

dici locum venire possint (quamvis *Glossa in c. Si quis 8. de testibus V. Valentiniariis*, putet, mittendum ad hos Notarium, qui scripto eorum testimonium excipiat, consulatur, & servetur hac in re consuetudo) milites qui in expeditione bellica sunt; Sacerdotes, & universim Clerici omnes qui à seculari Iudice cogi non possunt, in ulla causa, ad ferendum testimonium, cum nullus Clericorum coram seculari Iudice absque licentia sui Ordinarii, jurare possit, neque facilè cogi possunt, ut coram Ecclesiastico Iudice contra Ecclesiam suam testentur &c. Quòd si tamen veritas aliter haberi non possit, aut probetur utilitas publica talium etiam testimonium requirere, vel probetur, quòd malitiosè se, ex odio favore, aut timore &c. partis, subtrahant, cogi possunt, ad testificandum, juxta morem & consuetudinem illius Tribunalis.

TITVLVS XXII

DE FIDE INSTRUMENTORUM.

§ I.

Quid, & quotuplex sit Instrumentum.

Instrumentum, prout hîc de eo sermo est, dici potest qualibet scriptura, ad alicujus rei assertionem vel probationem facta; horum instrumentorum alia sunt publica, alia privata. Instrumentum publicum dicitur illa scriptura, quæ publicâ auctoritate sive à publica persona, qualis censetur esse Notarius, legitimè ac cum

debitis solemnitatibus confecta est, sive in iudicio sive extra iudicium; vel si à publica persona confecta non sint, quoad effectum tamen probandi publica dicuntur, uti sunt acta Iudicii Iudicis auctoritate confecta, scripturæ illæ, quæ ex Archivo publico, sive Cancellaria extrahuntur, scripturæ publico aliquo & authentico sigillo signatæ, Episcopi v. g. Principis secularis, Capituli, Civitatis, vel alterius Communitatis jus Sigilli habentis; scripturæ privatæ quidem, quæ tamen

Pinhing. Compend.

T t

inter-

interveniente auctoritate Magistratus, aut Iudicis publicantur; & scripturæ denique subscriptione scribentis, & trium vel duorum testium munitæ &c. quæ scripturæ omnes auctoritatem eam habent, ut fidem faciant &c. dummodo in eis defectus nullus fraudis suspicionem generans appareat, & ob hoc authentica dici possit, non tamen omnis authentica scriptura etiam publica est, nisi in latiore aliquo sensu ad publicum accipere velis. Quæ autem publica propria scriptura est à Notario confecta, iterum duplex est, alia vocatur Protocolum, quæ summaria, succincta, seu brevis actus gesti est annotatio, memoriæ causâ facta; alia vocatur transumptum, videlicet Instrumentum authenticum & originale, ex protocollo desumptum, in legitimam formam cum debitis solemnitatibus redactum, plenam rei gestæ expositionem continens. Et quæ ex his originalibus instrumentis describuntur, exempla sive copię instrumentorum dicuntur. Privata verò instrumenta, quæ domestica etiam dicuntur, & à privatis tantum personis, non autem à Notario confecta dicuntur, authentica sunt, vel non authentica. Authentica dicuntur illa, quæ testium subscriptione, aut Sigillo, eoque recognito, & approbato, vel alio legitimo modo munita sunt, ita ut plenam fidem faciant. Non authentica dicuntur illa, quæ his adminiculis carent, uti sunt rationes privatæ, inventaria privata, seu registra, apochæ, antapochæ, Epistolæ privatæ &c.

§. II.

Quomodo conficiendum sit Instrumentum publicum?

Plures sunt solemnitates ad hoc requisitæ. Primò requiritur Divini Nominis invocatio; cujus tamen omnia factem de jure communi scripto non requiritur instrumentum, cum nullus juratus habeatur, expressionem hanc reprensens; servanda tamen est communis consuetudo; Secundò requiritur ut ponatur in instrumento annus Nativitate Domini currens eò tempore, & apponatur in super Indictio (cujus inventio specimen Author Meth. hoc loco suggeret) & post indictmentem, Mensis ac dies, confecti instrumenti, & notata, quam etiam hora diei addatur; notata quoque & annus Imperatoris regnantis in terris Imperii, aut Supremi illius Principis, qui Superiorem in suis certis agnoscit, exprimat; apponatur etiam locus castri, vel civitatis, domus castri & hypocausti, vel atrii, ubi contractus v. g. super quo conficitur instrumentum celebratus est, (quamvis juxta aliquos hæc tam specialia & minuta non requirantur, servanda tamen iterum consuetudo. Tertiò requiritur; ut duo vel tres testes actui illi seu confectio instrumenti adsint, vocati ad hoc, & rogati, item in certis quibusdam casibus, quorum nomina instrumento inserantur, ut appareat, per quos de veritate, si dubitaretur, constare possit. Et quavis necessarium non sit, ut nomina ipsi subscribant testes, Notarius tamen suum pronomen & cognomen subscribere debet, & simul exprimere, quod ab eo

vel ab illis, ex quorum consensu actus hic dependet, rogatus ad hoc fuerit; Quartò denique requiritur, ut instrumentum scriptum coram partibus legatur (si tamen contractus ratio scripturam exigit) atque solemne Notarii Sigillum apponatur, quod quidem de jure non requiritur, ut plura alia consuetudo tamen jubet, quæ in hac instrumentorum materia multum valet.

§. III.

De Notario conficiente instrumenta publica.

UT autem legitimam auctoritatem habeat Notarius publica talia instrumenta conficiendi, debet vel à Supremo Principe aliquo, qui in temporibus Superiorem non agnoscit, vel ab aliquo speciale privilegium habente creandi Notarios, Notarius esse constitutus, vel debet hoc ipsi ab immemoriali consuetudine competere (quamvis hodiernâ consuetudine inferiores etiam Magistratus aliqui in suis territoriis Notarios constitutere possint) ita tamen, ut sit talis legitimus, matrimonio natus; liber sit, & non servus; ut sit peritus juris (quamvis ad hoc officium non requiratur Gradus Juris) ut sit Laicus (neque enim Clericis saltem in sacro Ordine constitutis convenit esse, saltem in rebus secularibus Notarios) qui tam in rebus ecclesiasticis quam temporalibus Notarii officium exercere potest, quia exerceat nudum ministerium sine omni jurisdictione; ut non sit publicè excommunicatus non toleratus &c. non potest tamen extra territorium constituentis Instrumentum fidem faciens conficere (quamvis intra territo-

rium constituentis possit etiam pro extraneis, si rogatus ab his fuerit, instrumentum conficere, extra territorium constituentis fidem etiam faciens) cum officium publicum intra terminos Regionis illius restringatur, ubi confertur, & extra illud territorium non jam sit persona publica, sed privata; servanda tamen hac etiam in re recepta est consuetudo, quæ potestatem etiam Notarii extra territorium constituentis extendit, intra partes volentes.

§. IV.

Quam vim probandi habeant Instrumenta publica?

ORIGINAL Instrumentum, legitime confectum plenè probat, & plenam fidem facit de illis, quæ dispositivè in eo continentur, non tantum pro proferente tale instrumentum, sed etiam contra proferentem *c. 1. & 2. h.* ob præsumptionem, quam pro se habent talia instrumenta, quin etiam protocollum, si Notarii manu scriptum sit, ex rogatione partium plenam fidem facit de actis, quæ ex eo plene intelligi possunt (quia Matrix quasi est, seu archetypum, ex quo extrahitur Instrumentum, & nisi actus ad sui substantialem perfectionem scripturam requirat, ante instrumenti perfectionem nondum perfectus) ita quidem, ut si dubium occurrat in instrumento, quod ex protocollo solvi possit, standum sit protocollo; & si si fortassis Notarius qui protocollum confecit, ante instrumenti confektionem mortuus sit, possit, si partes consentiant, alius Notarius cum auctoritate iudicis ordinarii, instrumentum ex relicto protocollo conficere, ut constat *ex c. cum P. 15. h. 2.*

Tit 2

§. V.

§. V.

Quam vim probandi habeant exempla desumpta, seu extracta ex originali instrumento

Regulatiter tales copiae sine originali non probant. *c. Si scripturam 1. h. t.* Potest tamen si auctoritate Iudicis ordinarii vel delegati ex justa causa ad petitionem partium à publica persona, & citatis illis, quorum interest, ex originali transcriptum est (vulgò Vidimus dictum) eandem vim probandi habere, quam habet originale *c. Si instrumenta 16. h. t.* Si tamen testetur transcribens Notarius, quòd originale nullà sui parte fuerit vitiatum; neque tamen semper auctoritas Iudicis intervenire debet in tali exemptione instrumentorum, prout fit in casu, quo ex utriusque partis consensu & rogatu Notarius tale exemplum conficit; vel si ab eodem Notario sit exemplatum, qui originale conficere iussus fuerat; vel quando propter antiquitatem exemplum, plenè fides adhiberetur, etiamsi non constet, quòd supra dicta requisita in eo observata sint, vel denique si inter acta iudicii & processus descriptum ex originali apud Iudicem reperitur, secundum integrum illius tenorem productum, & collatum à Notario, &c.

§. VI.

An probent, & quam fidem faciant instrumenta, seu scriptura privata?

Scriptura privata, quae manu propria quidem scribentis scripta, vel subscripta est, nullà tamen testium subscriptione, sigillo, aut alio adminiculo est munita, nihil probat. *L. Instrumenta 5.*

Cod. De probat. Cùm non sint authenticae tales scripturae: imò nec ex scriptura, quae testium subscriptione munita, in iudicio exhibita, si testes in illa scriptura decesserint, probant aliquid, nisi trans publicè à Notario v. g. confecta sint, aut authenticum sigillum habeant, per quod probari possit, prout rescribit *Alexand. 3. in c. Scripta 2. h. t.* & si syngrapham talem vel apocham neget aliquis à se scriptam, vel subscriptam, nihil probat contra illum, nisi aliunde probetur ob scriptam, vel subscriptam fuisse. Si vero agnoscat scripturam talem aliquis à se scriptam, vel subscriptam, non probat quidem in favorem scribentis, sive scribente, neque in alterius cupidum praedictum, ob periculum fidei, quod subesse potest contra ipsum scribentem, si causa debendi v. g. expressa in illa sit, plenè probat, quia propriae confessioni quis acquiescere debet, non autem si causa debendi non sit expressa, uti colligitur ex *L. Scripturas 11. Cod. Qui potioris in pag. 10.* Quod idem de cautione, sive promissione censendum est, nullam scilicet obligationem, aut actionem producat, si causa expressa non sit, ob quam promissio talis facta est *c. Si cautio 14. h. t.* Cùm obligatio non oriatur, nisi ex causa, qui si expressus non sit, ut illius habeatur confessio, nec probari potest, non valet quidquam talis cautio in praedictum alicujus, cum per errorem facta creditur talis promissio, nisi in donatione a divite pauperi facta, vel ob praecedentia merita v. g. praesumi possit donatio facta causà etiam non expressà; vel facta fuerit promissio talis loco pio, ob favorem

§. VII.

An, & qualiter probent scripturæ privata in specie?

plæ causæ, &c. vel confessio merè liberatoria esset, facta ab eo, qui remittere debitum potest; vel confiteatur aliquis, rem talem suam non esse, aut sit geminata confessio, vel conditionata, vel facta fuerit in ultima voluntate, &c. in quibus, uti & pluribus aliis casibus nulla requiritur expressio causæ ad valorem promissionis, donationis, aut confessionis factæ, &c.

Quod si tamen testes producti detentore scripturæ privatæ, sive de contentis in ea deponant, duo sufficiunt ad plenam probationem, etiam non subscripti. Si verò deponant non de contentis in scriptura, sed præcisè de facta ab his partibus scriptura, aut facta subscriptione, tres testes esse debent (ad cavendum melius omnem errorem) sive masculi illi sint, sive feminæ, &c. ut probent aliquid, testentur, quòd ipsis præsentibus, ac videntibus scriptura hæc à partibus scripta, vel subscripta fuerit, nisi fortassis ex authenticis scripturis aliis hæc appareat cum illis ab eodem scriptis comparata, similitudinem habere. aut ipsæ partes à se scriptam, aut subscriptam talem scripturam recognoscant, & fateantur, quibus in casibus in priore quidem semiplena fides ex comparatione tali habetur, in posteriore verò, plena fides tribuitur taliter confessis contra scribentem; quamvis aliqui probabilis velint, non omnem, qualem scilicet fidem comparatio talis, vel confessio talis faciant, prudenti iudicis arbitrio, spectatis circumstantiis relinquendum.

••(o)5••

Privatæ scripturæ tres sunt species, Aposta, vel Antaposta, Rationes, sive Liber rationum, & Epistola. Aposta, sive ut vulgò appellatur Quietancia, Quittung / quæ creditor fatetur, sibi solutum à debitore debitum; & Antaposta, sive scriptura, quæ debitor fatetur, tantum censum v. g. se solvisse, quantum debebat; quæ creditori à debitore datur, sicut illa debitori datur à creditore contra scribentem, aut subscribentem confessum plenè probat, aliis tamen præjudicium nullum facit, ut dictum, ad cavendas multas fraudes; si autem pars neget, se scripsisse, aut consensisse in scriptam ab alio per comparationem literarum, aut testium præsentium depositionem, juxta dicta, fides probari, & decidi debet, quæ literarum comparatio, aut testium depositio, in eo etiam casu requiritur, quo testes non autem partes, scripturæ tali subscriperunt, nisi scriptura talis ex publico Archivo, vel ex Cancellaria producta fuisset, quo in casu sine aliis adminiculis plena fides tali scripturæ haberetur.

Liber rationum, seu rationes privatæ regulariter non probant plenè pro scribente sine aliis adminiculis, seu præsumptionibus, quia aliàs quilibet sibi probationem parere possit, scribendo debitorem in his rationibus, quem voluerit, contra scribentem tamen regulariter probat, quia confessio est à parte producente facta, & ab altera parte jam præsentem approbata. Pro tertio tamen, aut contra tertium ordinariè nihil probat,

T t 3

nisi

nisi talium rationum sint locii, aut sermo sit de rationibus Mercatorum, quorum libri, suppositis certis circumstantiis, ex recepta in pluribus locis consuetudine, in foro Mercatorum, quoad negotiationes & commercia etiam plenè probant.

Epistola sive literæ missivæ regulariter pro scribente non probant, fidem tamen aliquam faciunt contra scribentem, si constet ab illo scriptam fuisse, & ab eo cui mittitur acceptatam fuisse: contra tertium tamen regulariter nihil probat ob rationes jam sæpius allatas.

§. VIII.

Quantam fidem faciat, seu quantum probandi habeat Sigillum scripturæ seu literis appositum?

Sigillum, quo scripturæ tales munitur, duplex est, publicum scilicet quod publicâ auctoritate Magistratûs alicujus vel Communitatis, apponitur; Et privatum, quo uti solet privata persona pro suis negotiis & literis expediendis. Publico sigillo si instrumentum aliquod munitur sit, plena fides huic habetur in rebus ad jurisdictionem aut officium tale sigillum apprimendum spectantibus. *c. 2. h. s.* Neque tunc alia recognitio necessaria est, cum de sigillo authentico Magistratûs constet: & hoc quidem ex recepta consuetudine; spectato tamen jure communi probabilius est, quod literæ taliter signatæ in præjudicium alterius non plenè probent, nisi in causis levioribus, quia periculum est, ne tam facilè inducatur aliquis ad falsum signandum, quàm ad falsum dicendum.

Quod si literis talibus seu scripturæ

privatæ proprium tantum persone præposita sigillum appositum sit, in præjudicium quidem apponentis plenâ fidem habet, etiam sine alia subscriptione aut propria, aut testium (quia non minus sigillum quàm subscriptioni credi potest) in nomen sigillum tale ut proprium sigillum recognoscatur, aut probetur, vel saltem in literis non exprimatur, cujus, si res conjecturis aliis aut circumstantiis hoc colligi possit: non autem in præjudicium tertii, cum non possit majorem fidem facere, quàm simplex unius testis testimonium, qui in præjudicium tertii non plenè probat: & hinc quamvis doctores Virorum omni exceptione majorum, si sigilla eorum apposita sint, talibus plenam fidem facere possint in præjudicium tertii, non minus, quàm duobus si sigilla sua hi recognoscant, & apponent) securius tamen erit, à sigillo subscriptam esse scripturam talem, ut suos characteres & literas habere sigillum, quod facilius recognosci possit.

§. IX.

De productione Instrumentorum.

Instrumenta potest utraque pars producere, ordinariè non tantum post publicationem constatam, sed etiam post publicationem attestatorum, donec in causa conclusum sit. *c. Cum dilectus 9. l. 1.* Neque enim in tali productione Instrumentorum, post publicationem attestatorum factam, periculum est alicujus subornationis, sicut esset, si liceret ad testes producere; mirum ergo non est hoc esse prohibitum, non autem illud post conclusionem verò in causa instrum.

menta produci non posse amplius, ipsa natura conclusionis facit, quæ est renuntiatio, saltem tacita, omnis ulterioris probationis, nisi in certis casibus ubi etiam sæpe post sententiam admittitur probatio per instrumenta, si ita Iudici officio expedire videatur; si post conclusionem in causa primùm reperta sint, & jurare velit pars producens, quòd nulla negligentia in illis prius inquirendis intervenit, ignorata tamen fuerint; si producantur ad innocentiam rei in causa criminali probandam; si parte adversa præsentem, & nihil contra dicente instrumentorum productio recipiatur; si à sententia fuerit appellatum, quo in casu instrumenta produci possunt post sententiam in iudicio appellationis, quorum productioni in priore instantia obstabat conclusio in causa; si producatur instrumentum non ad probandum, sed ad priores probationes tantùm declarandas; & generaliter quancumque aliqua iusta causa Iudici subesse videtur. Potest tamen etiam Iudex, ante conclusionem in causa certum tempus partibus statuere, ad lites abbreviandas, intra quod instrumenta sua producere debeant.

§. X.

De Editione Instrumentorum.

Instrumenta communia sint utrique parti litiganti, & ea pars aliqua exhibere petat, Iudex tamen hoc non curet fieri, ab eo licet appellatur, & quidquid post appellationem attentatum fuerit, non valet *c. G. perpetuus 12. h. t.* Cùm per talem denegationem pars adversa iniuste gravetur, prout etiam ex dictis & ex dicendis patebit. Quòd si tamen pars litigans ad fundandam suam intentio-

nem, aut exceptionem, privilegium aliquod aut instrumentum alleget, non cogitur quidem illud apud acta Iudicii deponere, debet tamen Iudici totum illud ad videndum, & informandam mentem exhibere *c. Cùm persona juncta Gloss. V. Integraliter de privilegiis in 6. & ad legendum coram parte præsentem saltem illud Capitulum exhibere, de quo est questio, prout habetur in c. Contingit §. h. t. nisi omnia in illo instrumento contenta à se invicem dependeant, quia in tali casu talis causa discuti non potest, nisi omnia in instrumento contenta examinentur.*

§. XI.

De variis exceptionibus, quæ contra Instrumenta opponi possunt.

In genere dici potest, quòd exceptiones contra Instrumenta, vel desummantur à causa efficiente, ut quòd non à legitima auctoritate confecta sint; vel à causa materiali, ut quòd sint de re illicita: vel desummantur à causa formali, ut quòd desit substantialis aliqua solemnitas, &c. In specie verò contra instrumentum opponi potest, primò quòd falsum contineat *c. Accipimus 4. h. t.* (quo in casu exhibendum tale instrumentum Iudici in loco securo, & intra tempus præfixum à Iudice, ut de falsitate hic cognoscat, quæ non inspecto instrumento sciri non potest) ita ut si ex una tantùm parte sit falsum, totum suspectum reddatur, nisi falsitas subsit articulo prorsus diverso, & separato ab aliis nihil conexis cum illo falso, utile enim per inutile vitari non debet *juxta regulam. 37. in 6.* Secundo opponi potest, quòd sit vetustate consumptum, cancellatum, vel

de.

deletum, ut legi amplius non possit, vel non debito modo signatum, vel alio modo vitiatum, ut merito suspicionem falsitatis inducat, prout constat ex *c. Licet 5. de crim. falsi. & ex c. Inter dilectos 6. h. t.* Ubi plures ejusmodi exceptiones contra instrumenta afferuntur. Tertio, opponi multa possunt contra sigillam Instrumento appositam, quod enormiter fractum sit, seu sculptura & imago deleta, ita ut ex parte residua non possit satis colligi, cujus sit, neque ex imagine, neque ex literis circumsculptis non amplius legibilibus, quod figura dignitati sigillantis non conveniat; quod Regem potius quam Pontificem referat, cum tamen hujus esse prohibeatur; quod per testes probari possit furtivum illud esse, aut factum ad imitationem veri sigilli; quod sit ignotum. *c. Quod super. 7. h. t. & c. Cui fidem haberi non vult Pontifex in relato cap.*

§. XII.

Quando vitietur Instrumentum ob rasuram in eo factam, vel ob errorem in eodem commissum à scriptore?

Vitium Instrumentum ob literam, seu rasuram, vel interlineaturam in parte substantiali, aut loco suspecto, ex quo maxime veritas apparere debet; apparentem, ita ut ei fides habenda non sit, excipit. *c. Inter dilectos 5. Instrum. habetur, & expressis in c. Cum Venerabilis 7. juxta Glossa V. propter predicta, de Religiosis domib.* Si verò rasura vel deletio facta sit in parte non substantiali, aut loco non suspecto (quando sine eo res tota subsistit) non vitietur instrumentum &

Final. de crim. falsi. §. e. Ex literis 3. h. t. Quin etiam in loco scripturae substantiali & suspecto, non semper rasura vitietur instrumentum, si clarè appareat ex scriptura, quod implemet Notarius suam mentem loco tali raserit aliquid, aut supererit, & hujus ad finem instrumenti mentionem faciat; si ex antecedentibus consequentibus appareat, ita loquens esse, prout rasura, aut verbum supererit indicat; si per aliam scripturam authenticam pars in instrumento intelligi possit. Si penes advertebitur, rasura appareat, prout sumitur, tali casu rasura facta ab advertebitur, consequenter illi, pro quo prodicatur nihil præjudicat &c. Quod si scriptoris Instrumentum continet verum aliquem, aut vocis integram sententiam, quæ tamen ex alijs facile colligitur, non vitietur instrumentum, vel de intentione instrumentum contrarietatis satis constet, neque in tali casu presumptio fraudis sicutius locum habeat.

§. XIII.

An probent, ac fidem faciant Instrumenta inter se contraria, vel eadem, vel à diversis producta?

Producens instrumenta, sive scripturas inter se contrarias in judicio contra suum adversarium nihil probat, si scripturae illæ publicæ sint, sive per se, sive una publica, & altera privata, sive rectè sibi invicem contrariæ sint, sive indirectè, cum enim producens instrumenta censeatur ea omnia, quæ in eis continentur, vera esse feceri, quod non potest. *c. Impiari 13. h. t.* Si

men contraria Instrumenta producantur à diversis partibus, tunc fides habenda est scripturæ digniori, publicæ scilicet & authenticæ, præ privata non authenticæ, quæ testibus vel alijs adminiculis munita est: quæ magis caret suspitione falsi, & magis negotio convenit, juxta *Gloss. in c. Impnari, V. Scripturas*: Si verò contrariæ tales scripturæ pariter omnino sint auctoritatis, & omnino æquales, tum absolvendus est Reus, quia Actore non probante absolvitur Reus, etiam si nihil ille probaverit. Si tamen contrarietas talis per commodam explanationem tolli possit, fieri debet, quomodo possit scilicet valere tale instrumentum, & cavere, ne pereat.

§. XIV.

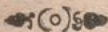
An, & quomodo instrumenta reprobantur per testes?

Si testes omnes in instrumento scripti aut subscripti contradicant illi, asserentes vel non esse ita actum, prout instrumentum asserit, vel se non inter fuisse, cum instrumentum conficeretur &c. reprobum, & fallum redditur instrumentum, nisi testes tales convincantur. *c. Tertio. §. De probat. §. c. Tam licet. §. 33. De Testibus*. Cum enim per testem inscriptorum aut subscriptorum fidem instrumentum firmetur, consequenter si hi negent, subscripsisse se, aut fuisse presentes, dum instrumentum conficeretur, aut contraactus fieret, nulla fides tali instrumento habenda est, si verò non omnes negent, aut contradicant instrumento, sed tantum aliqui, alijs tamen pro valore Instrumenti stantibus, sufficiunt ad valorem Instrumenti susti-

nendum, si duo omni exceptione majores pro illo stent, quamvis plures sint contrarij, cum enim numerus sufficiens & legitimus testium pro instrumento ad sit, non debet reprobari per aliorum supervacaneorum testium contradicentium depositionem, nisi multum excederet numerus testium reprobantium numerum duorum affirmantium; multum tamen in re hac controversa Judicis arbitrio tribuendum.

Sufficiunt tamen etiam duo testes tantum in instrumento non inscripti, neque subscripti, ad reprobandum publicum instrumentum, quamvis directè contra contenta in instrumento non deponant, modò contra instrumentum deponant, ostendendo illis falsitatem, eò quòd Notarius v. g. aut pars contrahens, aut testis inscriptus &c. alibi fuisse probatus eo tempore, quo confectum fuit instrumentum. Et quamvis Notarij auctoritas duobus testibus æquivalcat, intelligi tamen hoc debet de Notario vivà voce deponente, non autem de Notarij mortuà voce in instrumento.

Quòd si autem testes non inscripti neque subscripti instrumento deponant contra contenta in instrumento, quòd ab alia parte pro se producitur, Judicis arbitrio relinquendum, num major fides, varijs consideratis circumstantijs, instrumento, an duobus, vel tribus testibus contra contenta in illo deponentibus habenda sit: prout colligitur ex *c. Cùm Joannes 10. h. t.*

U

§. XV.

Pirhing, Compend.

§. XV.

Utrum fides sit adhibenda constitutioni Extravagantis Papae, qua allegatur in iudicio, si de ea dubitetur, an sit decretalis authentica?

In c. Pastoralis 8. h. t. statuitur, ut tali Extravaganti, quae in corpore Juris contenta non est, si juri communi sit consona, fides habeatur, & secundum eam pronuntietur Judex, cum in tali casu sententia Judicis non tam auctoritate Extravagantis talis, quam juris communis nitatur. Si vero non sit juri communi consona, non judicet secundum eam, sed Superiorem, Papam scilicet auctorem constitutionum Extravagantium prius consulat, cum merito de illius fide dubitetur, quae sub legitima forma non exhibetur.

§. XVI.

De interpretatione, renovatione, & amissione instrumentum?

Instrumenta stricti juris, & consequenter non extendenda ultra contenta, de quibus Notarius rogatus est, & quibus ipse interfuit, passim docetur ab Auctoribus, qui tamen etiam faterentur, ad successores etiam particulares extendi posse, atque non minus pro, aut contra hos fidem facere, atque pro, & contra Auctorem.

Si periculum sit, ne pereant, aut corumpantur instrumenta, revocari possunt, *Argu. c. Cum dilecta 4. De Consp. uti.* Et quidem in absentia partis adversae, cum res sit modici, & facile reparabilis praedicti.

Amissio autem instrumenti, si per calum fortuitum contingit, non praedictat eodem Creditori, si alijs legitimis probationibus debitum v. g. vel tenorem instrumenti probare adhuc possit; neque tamen etiam ei patrocinatur, ita ut non de illius assertioni credatur. Si vero proprio facto Creditoris v. g. amissum sit instrumentum, eo quod scilicet, fuerit solutionis spe illud laceraverit, tunc probare hoc debet creditor, pro debito obstante liberationis praesumptione, nisi contrarium proberetur. Et si deceptus adversarij debitoris v. g. facto instrumentum interijt, vel amissum fuit, non perinde procedendum in causis praedictis est, ac si plene contra ipsum debitum per instrumentum probatum fuisset, sed in fraudibus & malitijs campus aperitur non autem circa jura Ecclesiae, quae, quamvis proprio Praelati sui facti instrumentum perierit, adhuc tamen ad ipsius probanda, si alijs modis tueri non possit, admittitur.

